

هوعلیم

شماره: ۹۶/۶/۲۰۳۲
تاریخ: ۹۶/۰۹/۰۸

کواهی ارائه مقاله (پوستری)

فرهیخته گرامی

جناب آقای مصطفی مسعودیان، جناب آقای محمد مهدی مادی فر

رشد و بالندگی فرهنگ دینی در کرمطالعات عالمانه ای است که به همت فرهیختگانی متعهد محقق می شود، همانانی که خلق آثار ارزشمندشان، جاودانه در جان جامعه بشری به یادگاری ماندگار اندیشه های والای انسانی را سپروارند.

الکون که هایش ملی «نگرش علمی و کاربردی به عفاف و حجاب» به همت پژوهشگرانی ارجمند، به آثاری جاودانه دست یافته است، کواهی می شود بر اساس تایید کمیته علمی و هیأت داوران مقاله شما با عنوان «جایگاه عفاف و حجاب در تشریح احکام متفاوت زن و مرد» حائز شرایط لازم جهت ارائه پوستری شناخته شده است.

از دگاه خداوند متعال توفیق ارتقای علمی و معرفتی روزافزوتان را مسألت داریم.

مدیر هایش

وسرپرست دانشگاه الزهران

دکتر مهناز ملانظری

دیر علمی هایش

دکتر فیه فاجی زاده

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه الزهران، دانشکده فنی و مهندسی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
سازمان فرسختی و دانشجویی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت کشور
امور فرسختی و اجتماعی

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
نهادهای نمایندگی مقام
معلم و هیبری در دانشگاه

دانشگاه علامه طباطبائی
سازمان فرهنگی و اجتماعی

CIVILICA

عفاف و حجاب

نگرش علمی کاربردی

۸۵۷ آذرماه ۹۶

چکیده

با وجود آنکه زن و مرد در بسیاری از احکام شرعی با یکدیگر یکسان و مشابه هستند لکن در برخی موارد احکام شرعی متفاوتی برای آن دو تشریح شده است؛ از این رو، همواره یکی از دغدغه‌های اندیشمندان اسلامی تبیین درست فلسفه و حکمت تشریح احکام متفاوت برای زن و مرد بوده است. با بررسی دقیق این نوع از احکام می‌توان دریافت که متفاوت بودن بخشی از احکام زن و مرد ناشی از توجه خاص شارع مقدس به مسأله‌ی عفاف و حجاب در مقام جعل و تشریح بوده است. این مقاله به روش توصیفی- تحلیلی تلاش دارد با نگاهی جامع به کلیه ابواب فقهی، احکام متفاوت زن و مرد را که مبنای تشریح آن احکام، رعایت عفاف و حجاب عنوان شده است استخراج و مورد تحلیل و بررسی قرار دهد.

کلیدواژه‌ها: عفاف، حجاب، احکام شرعی، تشریح و قانون گذاری، زن و مرد

مقدمه

عفاف و حجاب از جمله ارزش‌های انسانی است که علاوه بر آثار فردی برای زن و مرد، سلامت حیثیات اجتماعی و خانوادگی را تضمین می‌کند. گرچه مسأله‌ی عفاف و حجاب را نمی‌توان مسأله‌ای صرفاً دینی دانست؛ لکن یکی از مهمترین مسائلی که در شرع مقدس اسلام مورد تأکید بسیار قرار گرفته است، رعایت حجاب و عفت و پاکدامنی است. دقت و بررسی در متون فقهی بیانگر آن است که اگرچه در اغلب موارد برای زن و مرد احکام شرعی یکسانی تشریح شده است لکن در مواردی نیز برای آن دو، احکام شرعی متفاوتی جعل و تشریح شده است. بدیهی است که وجود احکام متفاوت برای زن و مرد سؤال از فلسفه یا حکمت این تفاوت را به ذهن بشر متبادر می‌کند.

بر همین اساس، این مقاله با هدف تبیین یکی از حکمت‌های تشریح احکام متفاوت زن و مرد به دنبال آن است که آیا می‌توان تشریح برخی از احکام متفاوت زن و مرد را ناشی از توجه خاص به مسأله‌ی عفاف و حجاب دانست؟ در این صورت، مصادیق این احکام در متون فقهی کدام است؟

بررسی این موضوع از آن جهت حائز اهمیت است که می‌تواند چرایی تفاوت زن و مرد در برخی از احکام شرعی را با عنایت به مسأله‌ی لزوم حفظ عفاف و حجاب پاسخ داده و اهتمام شارع مقدس بر عفاف محوری در تشریح برخی از احکام شرعی را نشان دهد.

قابل ذکر است، عمده کتب و مقالاتی که در این خصوص نگاشته شده غالباً در خصوص مبانی فقهی لزوم رعایت عفاف و حجاب و آثار فردی و اجتماعی آن است؛ لکن در مورد نقش عفاف و حجاب در تشریح احکام متفاوت زن و مرد و احصاء مصادیق آن در ابواب مختلف فقهی تحقیق جامعی انجام نگرفته است.

بر این اساس، این مقاله پس از مفهوم‌شناسی عفاف و حجاب، با نگاهی جامع به کلیه ابواب فقهی، احکام متفاوت زن و مرد را که مبنای تشریح آن احکام، رعایت عفاف و حجاب عنوان شده است استخراج و مورد تحلیل و بررسی قرار خواهد داد.

روش پژوهش

این مقاله به روش توصیفی- تحلیلی، پس از مفهوم‌شناسی عفاف و حجاب، با نگاهی جامع به کلیه ابواب فقهی، احکام متفاوت زن و مرد را که مبنای تشریح آن احکام، رعایت عفاف و حجاب عنوان شده است استخراج و مورد تحلیل و بررسی قرار خواهد داد.

یافته‌ها

در فرهنگ عامه مردم عفاف معادل حجاب به کار می‌رود، در حالی که معنای عفاف نسبت به حجاب گسترده‌ی وسیع‌تری را شامل می‌شود. در واقع، حجاب یک امر ظاهری و بیرونی است. اما عفاف حالتی نفسانی و درونی است و در حقیقت عفاف، حجاب معنوی است. عفت دارای ابعاد و جلوه‌های متعددی است؛ مانند عفت اندیشه، عفت مالی، عفت در نگاه، عفت گفتاری، عفت در پوشش و عفت در روابط جنسی. بنابراین عفاف معنایی گسترده‌تر از حجاب دارد؛ زیرا حجاب و پوشش یکی از جلوه‌های عفاف است که ظاهر می‌شود. از مقایسه دو واژه حجاب و عفاف، معلوم می‌شود که هر دو در اصل معنای منع و جدایی مشترک‌اند. با این تفاوت که منع و بازدارندگی در حجاب، مربوط به ظاهر است؛ ولی در عفت، مربوط به باطن و برخاسته از درون است. با توجه به تأثیر متقابل ظاهر و باطن بر یکدیگر، بین حجاب و عفت، ارتباط وجود دارد؛ هر چه حجاب بهتر باشد، تأثیر بیشتری در تقویت و پرورش عفت دارد؛ و هر چه عفت درونی و باطنی عمیق‌تر باشد، حجاب و پوشش ظاهری هم واقعی‌تر و تأثیرگذارتر خواهد بود.

ممکن است در وهله‌ی اول چنین تصور شود که تشریح بسیاری از احکام متفاوت برای زن و مرد ناشی از رعایت عفاف و حجاب بوده است؛ لکن با توجه به لزوم پرهیز از استحسان و قیاس ظنی و اینکه عقول بشری از دستیابی به علت احکام شرعی ناتوان است، تأکید این مقاله بر آن است که با بررسی جامع ابواب مختلف فقهی، تنها احکامی که به صراحت، حکمت تشریح آنها در متون روایی یا فقهی رعایت عفاف و حجاب عنوان شده است استخراج و مورد بررسی قرار گیرند. از این رو، در این قسمت مهمترین احکام متفاوت زن و مرد که مبنای تشریح آنها رعایت عفاف و حجاب عنوان شده است بیان خواهد شد.

الف) تفاوت در کیفیت پوشش در نماز

ب) تفاوت در کیفیت سجود

پ) توسعه‌ی مسجد برای زنان به بیوت آنان

ت) عدم جواز گفتن اذان اعلام وقت نماز توسط زنان

ث) تفاوت در کیفیت تکفین میت

ج) کراهت تشییع جنازه توسط زنان

چ) تفاوت در کیفیت پوشش لباس احرام

ح) وجوب اخفات در تلبیه برای زنان

خ) عدم جواز تصدی قضاوت توسط زنان

د) عدم جواز تصدی مرجعیت توسط زنان

ذ) عدم جواز اعمال مجازات تبعید در مورد زنان

ر) تفاوت در کیفیت اجرای حد جلد

نتیجه گیری

گرچه اصطلاح عفاف و حجاب در معنای منع و جدایی با هم مشترک‌اند، لکن منع و بازدارندگی در حجاب، مربوط به ظاهر است؛ ولی در عفاف، مربوط به باطن و برخاسته از درون است.

مداقه و بررسی بخش قابل توجهی از احکام متفاوت زن و مرد در ابواب مختلف فقهی نظیر کیفیت انجام نماز یا مناسک حج، تصدی مقام قضا و مرجعیت و نحوه اجرای مجازات‌های حدی بیاتنگر آن است که در تشریح این احکام به مسأله‌ی عفاف و حجاب توجه خاصی شده است؛ تا جایی که می‌توان اساساً یکی از مبانی و حکمت‌های احکام متفاوت زن و مرد را عفاف محوری شارع مقدس در مقام جعل آن احکام دانست. این موضوع ضمن آنکه می‌تواند پاسخی بر چرایی تفاوت برخی از احکام شرعی زن و مرد باشد، لزوم اهتمام و توجه قانون‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور را نسبت به در نظر گرفتن مسأله‌ی عفاف و حجاب در امر قانون گذاری و برنامه‌ریزی‌های کلان کشور نشان می‌دهد.

منابع و مراجع

- قرآن کریم
- ابن البراج، سعد الدین، المهدب.
- ابن فارس، احمد، معجم مقاییس اللغة.
- ابن منظور، جمال الدین محمد، لسان العرب.
- اردبیلی، احمد بن محمد، مجمع القادئة و البرهان.
- بحرانی، یوسف بن احمد، الحدائق الناضرة فی احکام العترة الطاهرة.
- پاک‌نیا، عبد الکریم، عفاف سرچشمه زیبایی.
- جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح - تاج اللغة و صحاح العربیه.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه.
- حلی، محمد بن منصور ابن ادریس، السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی.
- حلی، حسن بن یوسف اعلامه، ارشاد الأذهان إلی احکام الإیمان.
- حلی، حسن بن یوسف اعلامه، قواعد الأحکام.
- حلی، حسن بن یوسف اعلامه، نهایة الإحکام فی معرفة الأحکام.
- حلی، ابوالقاسم نجم الدین جعفر بن حسن امحقق، المختصر النافع.
- حلی، ابوالقاسم نجم الدین جعفر بن حسن امحقق، شرائع الإسلام.
- خوبی، سید ابوالقاسم، تکملة المنهاج.
- خوبی، سید ابوالقاسم، التنقیح فی شرح العروة الوثقی.
- دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه دهخدا.
- راعب اصفهانی، ابی‌القاسم الحسین بن محمد، معجم مفردات.
- طباطبایی، علامه مجاهد، المناهل.
- طباطبایی، سید محسن [حکیم]، مستمسک العروة الوثقی.
- طریحی، فخر الدین، مجمع البحرین.
- طوسی، محمد بن حسن، النهایة فی مجرد الفقه و الفتاوی.
- طوسی، محمد بن حسن، الخلاف.
- عاملی، زین الدین بن علی [شهید ثانی]، الروضة البهیة.
- عاملی، محمد بن مکی [شهید اول]، اللمعة الدمشقیة.
- عاملی، سید جواد بن محمد حسینی، مفتاح الکرامة.
- فاضل لنکرانی، محمد، تفصیل الشریعة.
- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین.
- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی.
- کرکی، علی بن حسین امحقق ثانی، جامع المقاصد.
- معین، محمد، فرهنگ فارسی.
- موسوی خمینی، سید روح الله، تحریر الوسیله.
- موسوی خمینی، سید روح الله، توضیح المسائل.
- نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام.
- وحید خراسانی، شیخ حسین، توضیح المسائل.